

**A TITOK RÉTEGEI.
A TITOKTARTÁSI KÖTELEZETTSÉG REGULÁCIÓJA ÉS ARCULATÁNAK
SAJÁTOSSÁGAI MINDENNAPJAINKBAN**

**LAYERS OF SECRECY.
THE REGULATION OF THE DUTY OF CONFIDENTIALITY AND THE
PECULIARITIES OF ITS IMAGE IN OUR EVERYDAY LIFE**

Páll Petra* – Sáp Edit**

*„Hogyan kívánhatjuk, hogy másvalaki megőrizze
azt a titkot, amit mi magunk sem tudunk megőrizni?”
/Francois de La Rochefoucauld/*

Absztrakt

A tanulmányban a titoktartási kötelezettség és a titokszféra polgári jogi megjelenésének általános jellemvonásait, a titokhoz való jog mögött meghúzódó etikai, társadalmi, gazdasági igényeket igyekszünk feltárni. Ennek mentén áttekintjük a magánjogi titokfajták, így a magántitok, hivatásbeli titok, valamint az üzleti titok és a know-how mögött meghúzódó érdekeket, valamint különbségeiket. A tanulmány végén kitekintésként két sajátos szakma, a jósok és a szerencsejáték alkalmazottak titoktartási kötelezettségeire térünk ki.

Kulcsszavak: titokjog, magántitokhoz való jog, üzleti titok, hivatásbeli titok, know-how

Abstract

In this study, we intend to reveal the general characteristics of the civil law appearance of the obligation to maintain secrecy and the scope of secrecy, the ethical, social, and economic needs behind the right to confidentiality. Along these lines, we will review the interests behind the types of secrets under private law, such as private secrets, professional secrets, trade secrets and know-how, as well as their differences. At the end of the study, we look at the confidentiality obligations of two specific professions, fortune tellers and gambling employees.

Keywords: confidentiality, right to secrecy, trade secret, professional secret, know-how

* Páll Petra, harmadéves joghallgató, Miskolci Egyetem, Állam és Jogtudományi Kar, pallpetra9@gmail.com

** Dr. Sáp Edit PhD egyetemi adjunktus, Miskolci Egyetem, Állam-és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete, Polgári Jogi Tanszék, edit.sapi@uni-miskolc.hu

Bevezető gondolatok

Noha teljességgel érthető Francois de La Rochefoucauld mottóban idézett gondolata, a modern jogrendszerek már számos törvényi garanciát tartalmaznak arra az esetre, hogy a titkok (a lehető legtágabb értelemben) valóban rejtve maradjanak. A jogi környezet tehát alapvetően adott, ugyanakkor látni kell, hogy a titoktartási kötelezettséggel összefüggő reguláció legalább annyira szövevényes, mint a titkok.

A titok társadalmi szabályozó: embereket, közösségeket összeköt vagy elválaszt, a titok tudójának pedig hatalmat ad.¹ A különböző titokfajták védelme a magyar jogrendszerben többszintű, több jogszabály is foglalkozik – szabályozási köre szempontjából releváns – titokfajták védelmének egyes aspektusaival. Így mindenképp meg kell említenünk a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényen (a továbbiakban: Ptk.) kívül többek között a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C törvényt² (a továbbiakban: Btk.),³ az üzleti titok védelméről szóló 2018. évi LIV törvényt, valamint az egyes titoktartási jogszabályok, etikai kódexek, szakmai iránymutatások, munkahelyi szervezeti-működési szabályzatok, valamint egyéb rendszabályokat. Tudniillik, amennyire változatosak a tudományterületekhez kapcsolódó foglalkozások, szakmák és titkaik, annál sokszínűbb a titoksértéshez kapcsolódó szabályok és szankciók palettája.

Jelen tanulmány a polgári jogi értelemben vett titoktartási kötelezettség szakmákon átívelő változatosságának bemutatására vállalkozik, felfedve olyan különleges szakmák titoktartásához kapcsolódó szabályait és érdekességeit, amelyekkel az olvasók közelebb kerülhetnek a polgári jog eme klasszikus, de hihetetlenül sokoldalú jogintézményéhez. A dogmatikai, rendszertani alapvetést követően foglalkozunk két „különlegesebb” szakmára irányadó titoktartási szabályokkal, így a jósokra és szerencsejáték alkalmazottakra kötelező titoktartási szabályokkal. Tekintettel arra, hogy sok esetben nem könnyű elválasztani az adott titok esetében, hogy az hivatásbeli titok-e, vagy üzleti titok (esetleg annak sajátos fajtája, know-how), így a tanulmányban erre vonatkozóan egy rendszertani áttekintést is felvázolunk. Látni kell ugyanakkor, hogy a mára egyre szigorúbb adatvédelmi, személyiségvédelmi és a digitális világ igényeihez igazodó, formálódó egyéb magánjogi szabályok egyértelműen indokolják a cizellált titokvédelmi szabályozás létjogosultságát, különösképpen az egyre gyakoribb és súlyosabb jogsértések ellen való fellépés, illetve megelőzés céljából.

2. A polgári jogi értelemben vett titokról és a titoktartási kötelezettségről általában

2.1. Dogmatikai és történeti alapvetés

Jogrendszerünkben a polgári jog jelentős tekintéllyel bír a magánjogi viszonyok szabályozása körében, mindezzel garantálva az olyan meghatározó alapjogok érvényesülését, mint például a személyiségi jogok, melyekről a Ptk. a 2:42.-2:54.§-okban rendelkezik egy generálklauzulában és a nevesített személyiségi jogok között. A magántitok védelme a személyiségvédelem meghatározó pilléréként helyet kapott a nevesített személyiségi jogok felsorolásában is, önállóan pedig a 2:46.§-ban jelenik meg. A 2:46. § viszonylag szűkszavúan, de értelmében

¹ BALÁZS Géza: A titok antropológiája és szemiotikája - 2019. 09. 04 (Csepeli, é. n. 127).

² Btk. 223. §; 224. §; 280. §; 413. §; 418. §

³ A témában lásd bővebben: GÁL István László: A magyar állam titkainak büntetőjogi védelme. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2021.

annál beszédesebben rendelkezik, ugyanis az előző Polgári Törvénykönyvhöz⁴ képest pontosított a jogalkotó a jogosulatlan megszerzés, felhasználás és közlés tekintetében. Emellett lényegesen leegyszerűsödött a passzus az üzleti titok külön törvényi szabályozásából kifolyólag, mely 2018-as módosítás a szabályozás közlönnyállapotán tartalmi tekintetben alakított.

A személyiségi jog gyökereit vizsgálva elmondható, hogy alapjogainkat a jogszabályi hierarchia csúcsán lévő Alaptörvény körvonalazza, mely az emberi lét alapját az emberi méltóságból eredezteti⁵. Az Alkotmánybíróság egyik döntése⁶ szerint az egyén autonómiájának, önrendelkezésének magja az emberi méltóság, így az ezen jogosultságokon alapuló személyiségi jog és az azt megillető védelem is az emberi méltóság megtestesülése, amely jogrendszerünkben kifejezett védelemben részesül. A Ptk. szóhasználata is ezt tükrözi, amikor úgy fogalmaz, hogy „Az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. A személyiségi jogok e törvény védelme alatt állnak.”

A 20/1990. (X. 4.) Alkotmánybírósági határozat alapján mindenki maga rendelkezik magántitkainak és személyes adatainak feltárásáról és felhasználásáról, így a Ptk.-ban nevesített személyiségi jogok sérelmét a magántitkokhoz és a személyes adatok védelméhez való jog megsértése is okozza. Mind a magántitok, mind a személyes adatok védelme viszonylag azonos logikára épülnek, párhuzam az alapján vonható közöttük, hogy a személyes adatoknak a mással történő közlése a védett magántitok megsértését jelenti, vagy ahogy a Ptk. 2:46. § (2) bekezdésében olvashatjuk, a magántitok megsértését jelenti különösen a magántitok jogosulatlan megszerzése és felhasználása, nyilvánosságra hozatala vagy illetéktelen személlyel való közlése.

A magántitok védelme úgy kötődik megkérdőjelezhetetlenül a titok jogosultjához, hogy maga a védendő érték láthatatlan marad minden külső szemlélőtől. Ez a jellemzője kiemeli a magántitkot a személyiségi jogok közül, hiszen míg például a képmáshoz való jog a „láthatóra koncentrál”, a jóhírnév, becsület pedig az egyén és a társadalom relációjában értékelhető igazán, addig a magántitok – hasonlóan a magánélethez – láthatatlan marad és csak a személyiségen belül értelmezhető. Balás P. Elemér erre a jelenségre úgy utalt, hogy „A titokszféra lényege az, hogy bizonyos tények tekintetében a személyiségnek annyira túlnyomó a jelentősége, hogy ezek a tények, illetve megtestesüléseik nem is számítanak a külső világ tárgyai közé jogi szempontból, hanem a személyiség függvényének tekintendők. A titokszféra kialakulása a személyiség életfolyamának megnyilvánulása az akarat közvetítésével. A külvilághoz tartozó tények egyrésze is olyan, hogy a személyiség szempontjából nem lehet a külvilághoz számítani, mint a személyiség életfolyamatának részét, eszközét.”⁷

A magántitok fogalmát nem határozzák meg a titokvédelemmel foglalkozó jogszabályok, mivel azt az egyes jogágak másképp, saját céljukhoz mérten, megfelelően értelmezik. Így egyrészt a magántitok tartalma más-más perspektívából is elemezhető és összehasonlítható, másrészt nehéz egy olyan definíciót alkotni, ami egységes, általános rendelkezésként értékelhető, ugyanis rögtön eltéréseket tapasztalhatunk akár az adott tény vagy körülmény titokká minősítése kapcsán is. Azon túl, hogy „a magyar jogrendszerben titok az, amit jogszabály titokként elismer”,⁸ a titokra és az a köré létrehozott szabályrendszerre gondolhatunk úgy is, mint egy többszörösen összetett halmazra, ahol a halmazokat maguk az egyes titokfajták

⁴ 1959. évi IV. törvény a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről, IV. Cím, VII. Fejezet, 81.§

⁵ Magyarország Alaptörvénye, Nemzeti Hitvallás: „Valljuk, hogy az emberi lét alapja az emberi méltóság.”

⁶ 64/1991-es AB határozata

⁷ BALÁS P. Elemér: Személyiségi jog, in: Szladits Károly (főszerk.): Magyar Magánjog, I. kötet, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941, 639.

⁸ SZÓKE Gergely László: Gondolatok a hazai titokvédelmi szabályozás rendszeréről JURA, 2018/2., 241-257.

képezik, a szabályok pedig mint halmazműveletek működnek. 2018 óta a hazai szabályozásban a magántitok a „*titok polgári jogi vetületeként*”⁹ különösen a levéltitok és a hivatásbeli titok „halmazaira” terjed ki, mivel az Európai Parlament és Tanács a nem nyilvános know-how és üzleti információk (üzleti titkok) jogosulatlan megszerzésével, hasznosításával és felfedésével szembeni védelemről szóló 2016/943/EU irányelvre alapján a hazai üzleti titok szabályozására külön törvény¹⁰ készült.¹¹ Bobrovszky Jenő a know-how jellegét tömören megragadva már-már költői sorokat szentelt a jogintézménynek a Ptk. javaslatához fűzött tanulmányában. Az ő szavait helyénvalónak tűnik idézni e téma kapcsán, miszerint „*A titokvédelem – a titoknyilvánosság folyamat irreverzibilitása miatt – ekképpen a szellemi tulajdoni rendszer sorrendileg első, természetes állapota, általános háttérintézménye, a szellemi javak esetleg végleges tartózkodási helye vagy a speciális, nevesített védelmének „előszobája”, majd kiegészítő „szerszámos kamrája”. Ez indokolja, hogy a know-how-ra irányuló üzlettitokvédelem általános szellemi tulajdoni „alpnormaként”, a speciális, nevesített oltalmakat támogató, óvó, körülölelő, a szó eredeti értelmében vett „alma mater” (tápláló anya) háttérintézményként kapjon helyet a Ptk.-ban.*”¹²

Évégett a magántitok jogi védelmére létrehozott titoktartási kötelezettséggel a polgári jog tárgykörén belül főleg a munkajogban a hivatásbeli titkok, a gazdasági életben pedig az üzleti titok területén találkozhatunk,¹³ s bár e két jogintézményt rendkívül vékony mezsgye választja el egymástól, a titoktartási kötelezettség szabályai, az alkalmazandó jogszabályok és a szerződési gyakorlat jelentősen eltér. Az elkülönülés alapjául szolgálhat maga a titok tartalma, az érdeksérelem jellege, a titok megismerésére jogosultak köre, forgalomképessége, vagy például a kommunikációs csatorna jellege.

Egy korábban közzétett bírósági határozat szerint a magántitok olyan információt rejt, amelynek titokban tartásához a jogosultnak valamilyen érdeke fűződik, és amely érdek sérül az információ adott körből való kikerülésével¹⁴. Megjegyzendő, hogy ez az ítélet még az 1959. évi Ptk. hatálya alatt született, mára a törvény a korábbi szabályozástól elhatárolja a titok jogosulatlan megszerzését és felhasználását, illetve a titok mással való közlését. Erre vezethető vissza az a megállapítás is – amelyet már a jelenleg hatályos Ptk. is követ -, hogy a jogsértés nem állapítható meg az információ pusztá birtoklásával, melyet a már idézett Ptk. 2:46. § (2) bekezdése is igazolja. Mindemellett a jogsértés megállapítása nemcsak a jogsértő állapot bekövetkezésétől, hanem a titok urának felróható magatartásától is függ¹⁵.

Később a jogfejlődéssel a titoktartási kötelezettség jogintézménye gátat szabott mindazon jogsértéseknek, melyek a bizalmas információk meghatározott körből való kikerüléséből származtak és ezzel sértették az odatartozó személyek érdekét. Sarah Wadmann „*The life and death of confidentiality*” című cikkében a dán egészségügy beteginformációs infrastruktúráját és a hivatásbeli titoktartási kötelezettség fejlődését vizsgálva arra a következtetésre jutott, hogy

⁹ SZÉKELY László: A magántitok védelme, in: GÁRDOS Péter, VÉKÁS Lajos (szerk.): Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez. 2023. január 1. időállapotú 2023. évi Jogtár-formátumú kiadás

¹⁰ 2018. évi LIV. törvény az üzleti titok védelméről

¹¹ FALUDI Gábor: Az üzleti titok irányelv átültetésének egyes kérdései I., *Polgári Jog*, 2018/10.

¹² BOBROVSZKY Jenő: Rejtélyek és fortélyok. Hozzászólás az üzleti titok és a know-how kérdésköréhez a Polgári Törvénykönyv javasolt módosítása kapcsán, *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, (2006), 4. 162-203. 201.

¹³ DARÁZS Lénárd: Innováció üzleti titok és know-how hasznosítás útján, *Magyar tudomány*, 2022/9; FALUDI Gábor: Az üzleti titok irányelv átültetésének egyes kérdései I., *Polgári Jog*, 2018/10.; JENEI Gábor: A know-how jogi oltalma az új polgári törvénykönyv és az Európai Unió üzlettitok-védelmi Irányelvjavaslatának elemzése alapján – I. rész, *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2015/6. sz. KOVÁCS László: Az üzleti titokra vonatkozó jelenleg hatályos szabályok értelmezése, kifogásolása - I. rész. *Céghírnök*, 2020/6.

¹⁴ BH 2004.5.170 I.

¹⁵ PJD2019. 22.

a titoktartás a politika, a jog és a technológia metszéspontja, s e három komponens folyamatos változása, fejlődése folyton megváltoztatja a titoktartás gyakorlatát.¹⁶ Bár hasonló források nem állnak rendelkezésre a hazai titoktartás viszonylatában, hipotézise a magyarországi helyzetre vonatkozóan is elképzelhető lehet. A titoktartás emellett másképpen is aposztrofálható: egyrészt a segítőhivatást gyakorló szakemberek számára erkölcsi erény, etikai alapelv, ugyanakkor szakmai kötelesség, társadalmi előírás, másrészt az üzleti élet szereplői számára egyfajta pénzügyi érdek, de mindenekelőtt egy olyan mellékkötelezettség, amely az igazság tiszteletben tartását szolgálja.

2.2. Az üzleti titok és a hivatásbeli titok elválasztása

Bizonyos esetekben – dacára a konkrét jogszabályi fogalommeghatározásoknak – nem könnyű elhatárolni, hogy az egyes hivatásoknál hol beszélhetünk hivatásbeli *magántitokról* és hol *üzleti titokról*. *Pontosabban:* hol húzódik a határ a még hivatásbeli és a már üzleti titok között. Az egyértelmű, hogy az ügyvédi titok, orvosi titok hagyományosan a Ptk. által is védett magántitok körébe tartozik, míg például a Coca-Cola hírhedten titkos receptje vagy a parfümök összetétele pedig az üzleti titok sajátos formájaként, know-how-ként (védett ismeret) áll oltalom alatt.¹⁷ De felmerül a kérdés, hogy vajon minden titok, amely az orvosi hivatáshoz, az orvosi kérdésekhez tartozik, hivatásbeli magántitok-e, vagy van olyan, amely már inkább üzleti titok.

A védelem és a titoktartás oka absztraktabb szinten a következőként ragadható meg: míg a magántitok és a hivatásbeli titok inkább az erkölcsi, etikai, hivatás-etikai megfontolások miatt titok, addig az üzleti titok és a know-how esetében ezutóbbi tényezők eltűnni látszanak és inkább a verseny és az innováció játszanak szerepet. Az innováció és az innovációt biztosító lajstromozott iparjogvédelmi jogok kísérőiként mutatkozik meg a know-how és az üzleti titok, amelyek mögött – közvetetten bár, de – szintén megjelenik az etikai megfontolás. Ez az etikai tényező azonban szintén az innovációhoz kötődően jelenik meg, hiszen az „*innovációban részt vevők alapvető érdekrendszerét (megtérülés, védelem)*”.¹⁸

A know-how fogalma a törvényi definíción túl magában hordozza azt a jelleget, hogy „*a védelem nehézségét lényegében a fogalom megfoghatatlansága és alkotójának meghatározásából eredő nehézségek okozzák. Ráadásul minden egyes új műszaki megoldás feltárásának valószínűsége változó technikai, műszaki összetettségétől függően.*”¹⁹

A titokfajták szeparálásához célszerű elsősorban a fogalmi meghatározásokból kiindulni. Ennek vonatkozásában elmondható, hogy a hivatásbeli titok esetén a bizalmasan kezelendő tények, információk, illetve adatok hivatás gyakorlása során kerülnek a hivatást végző tudomására. Ezen tények, információk többnyire nem forintban kifejezhetőek. Esetükben inkább erkölcsi, etikai követelmények²⁰ fűzik az adott személyt a titoktartás betartására. Ezzel ellentétben az üzleti titok alá tartozó információknak bizonyos, fogalmakból levezethető feltételnek kell megfelelniük.

Az első, az adatok gazdasági tevékenységhez való kapcsolódásának követelménye. Míg a hivatásbeli titok esetében az adatok a hivatás gyakorlása során kerülnek megismerésre, üzleti titok esetén ehhez valamilyen gazdasági tevékenység folytatása szükséges.

¹⁶ Sarah WADMANN, *The life and death of confidentiality: a historical analysis of the flows of patient information*, National Library of Medicine, *BioSocieties Original Article*, 2022.

¹⁷ EUIPO: *A szellemi tulajdon az oktatásban*, 2021.

¹⁸ DARÁZS Lénárd: Innováció üzleti titok és know-how hasznosítás útján, *Magyar tudomány*, 2022/9, 1204.

¹⁹ MIAVEC Enikő – GÖRÖG Márta: A know-how fogalma és jelentősége az innovációs társadalomban, *Miskolci Jogi Szemle*, 2014/2. 22.

²⁰ BALOGH Sándor: A titoktartás etikai és büntetőjogi jelentősége a pszichológus által végzett terápiás tevékenységben - helyzetkép egy határterületről, *Iustum Aequum Salutare*, 2022/1.

A második, az adatok titkosságának követelménye. Az üzleti titok nem lehet sem közismert, sem könnyen hozzáférhető, ellenben a hivatásbeli titok ilyen követelményt nem támaszt.

A harmadik, az üzleti titkok vagyoni értékkel való felruházása. Üzleti titok sérelme során automatikusan bekövetkezik a pénzügyi, vagyoni hátrány vagy annak közvetlen veszélye, hivatásbeli titok esetén erről nemigen beszélhetünk.

A negyedik, a titokgazda az adott esetben elvárható magatartásának követelménye, az információ titokban tartását szolgáló szükséges intézkedések megtétele. A hivatásbeli titok körében ez a követelmény szintén hiányzik.

A hivatásbeli -és üzleti titkok elhatárolási szempontjaként értékelhető, hogy a titoktartás megszegése milyen érdekek sérelmét vonja maga után. Üzleti titok esetén valamilyen gazdasági, üzleti, vagyoni érdeksérelem keletkezik, hivatásbeli titok esetén ez nem ennyire egyértelmű. Meglátásom szerint, ha a hivatásbeli titoksértés által fennáll valamilyen érdeksérelem, az nem korlátozódik csupán az érdekek egy meghatározott csoportjára, sértheti ugyanis az érdekelt valamely alapjogát, személyiségi jogát, vagy bármely érdekét.

Fontos elhatárolási szempontot képez a titok forgalomképessége. Az üzleti titok esetében a titokgazda jogosult maga hasznosítani a titkot, vagy erre másnak engedélyt adni. Mindemellett jogosult az üzleti titkokhoz fűződő jogosultságot jogátruházási szerződés keretein belül egészben vagy részben átruházni.

Bár korábban mind a két titokfajtát a Ptk. szabályozta, a már említett nemzetközi egyezmények és irányelvek a két területet végérvényesen elválasztotta egymástól. Míg a hivatásbeli titkok a Ptk. személyiségi jogi rendelkezései között maradtak, az üzleti titok vonatkozásában külön törvény született. Az elhatárolást szolgálta továbbá a már említett hivatásbeli titok személyiségi jogi jellegű, az üzleti titok vagyoni jogi jellegű védelemmel való felruházása is.²¹

A külön törvénybe rendezés eltérő szabályozás mellett eltérő szankcionálást is kidolgozott.²² A hivatásbeli titok megsértője a személyiségi jogok megsértése esetén alkalmazandó objektív és szubjektív jogkövetkezmények beállásával számolhat. Üzleti titok esetében az üzleti titokról szóló törvény által meghatározott szankciók meglehetősen hajaznak a hivatásbeli párjukra, az eltérés leginkább a szóhasználatban valósul meg.

A gyakorlatból – és a jogszabályi keretrendszer összefonódásából – az látható, hogy az üzleti titok, vagy know-how megsértése összefonódik valamilyen nevesített szellemi alkotás védelmével, a legtöbb esetben általában szabadalommal, vagy használati minta oltalommal, míg a Ptk-beli magántitok elsődlegesen a munkaköri kötelezettségek kapcsán jut érvényre (hivatásbeli titok), a levéltitok pedig sok esetben a családi – baráti kapcsolatokban válik jogsértés tárgyává, így szorosabb összefüggésben van az adott személy magánéletével. Utalt is rá a bíróság egy ügyben, hogy a másra nem tartozó információról való harmadik személy általi tudomásszerzés akkor sért személyiségi jogot, ha az a mindennapi élettel együtt járó kockázatokat, kisebb kellemetlenségeket meghaladó beavatkozást okoz az egyén személyiségének érvényesítésébe.²³

²¹ DARÁZS: i.m. 1202.

²² 2018. évi LIV. törvény az üzleti titok védelméről 7. §

²³ PJD2018. 20.

3. A titoktartási kötelezettség szabályozásának hazai keretrendszere

Magyarországon a titokvédelmi rendszer, a titoktartási kötelezettséget előíró jogszabályok és más normák egy viszonylag komplex, ugyanakkor - az egyes hivatásokhoz, vagy üzleti tevékenységekhez kapcsolódó titokfajták és szabályozásformák tekintetében - szerteágazó képet fest önmagáról, emiatt nehéz egy olyan szabályozásrendszerben vizsgálni, amelyben a kapcsolat különböző összefüggésekre, vagy valamilyen közös nevezőre épül. Mégis fontos áttekintenünk, hogy miből indul ki a hazai titoktartási – másik oldalról titokvédelmi - szabályozás, és mi indokolja az egyes előírások elkülönülését.

Mivel a titokfajták fogalmi-dogmatikai alapokon nyugvó struktúrája, közös fogalmi elemei²⁴ nem feltétlenül vezetnek eredményre, érdemes kiindulni az azokat érvényre juttatni kívánó alapelvekből, melyek kihatással vannak a titokvédelmi szabályozás minden részletére. Ez magában foglalja, hogy a titokvédelem a védelmi filozófia és a személyi biztonság alapelveire, anyagi jogi szabályok és a szigorúbb adatkezelési, adminisztratív és fizikai védelmi szabályaira épüljön.²⁵ Ebből arra következtethetünk, hogy a hazai titoktartási jogszabályok és más rendszabályok vagy a titoktartáshoz kapcsolódó vallási, erkölcsi kritériumok ezeken az alappilléreken támaszkodnak, illetve ezeken túl – elviekben - eleget tesznek saját követelményeiknek.

Bár mindegyik szabályozás sajátos módon közelíti meg a titokvédelem érvényesülését, bármennyire is különböző módon határozza meg és alkalmazza a gyakorlatban a titoktartás betartására kötelező szabályok kikényszerítését, vagy a jogsértő magatartás szankcionálását, mégis minden szabályzat a jogvédelem megteremtésére, a biztonságos és erkölcsi szempontokat figyelembe vevő adat- és titokkezelésre összpontosul.

3.1. A titokvédelem alapjai – az elmélet és a gyakorlat relációjában

A hivatásbeli és üzleti tevékenységhez kapcsolódó titoktartási kötelezettséget elsősorban a jogszabályok, valamint egyéb rendszabályok, az adott hivatás gyakorlásának elveit rögzítő szabályzatok (pl. etikai kódex) hivatottak szabályozni²⁶. A sokszínű szabályozás velejárója, hogy az adott hivatásokra vonatkozó változatos szabályok különböző módon jelenhetnek meg a gyakorlatban, a polgári jog normáinak diszpozitív jellegéből adódóan pedig egyedileg is meghatározhatóak. A titoktartás kapcsán felmerülő jogviták esetében irányadó bírói gyakorlat tekintetében leszögezhető, hogy a magántitok kifejezése információk, adatok és tények széles skáláját foglalja magában, így a bíróság mindig a jogsértés módjának és az ügy további körülményeinek feltárása után törekszik eldönteni, hogy a sérelmezett magatartás megvalósulásával a fent említett szempontok figyelembevételével a magántitok mely válfaja sérült, és az eljárás alkalmas-e visszaélés megállapítására a társadalmi közfelfogás, a szokások és az erkölcsi normák figyelembevételével.

A titokvédelem bírósági eljárásban lévő szerepéről továbbá elmondható, hogy a Kúria az ítéleti bizonyosság elméleti és gyakorlati kérdéseit taglaló összefoglaló véleményében kifejtette, hogy bizonyítási eszközök perben történő felhasználási lehetőségeinek meghatározása során a titoktartási kötelezettség, mint bizonyítási tilalom jelentkezik, így kijelenthető, hogy a titoktartási kötelezettség bírósági eljárásban történő megszegésével előállt

²⁴ SZŐKE Gergely László: Gondolatok a hazai titokvédelmi szabályozás rendszeréről, *JURA*, 2018/2. 242.

²⁵ Dr. KOVÁCS Zoltán parlamenti felszólalása: https://www.parlament.hu/naplo98/101/n101_014.htm (letöltés ideje: 2023. 10. 31.)

²⁶ ARATÓ Balázs: *A jogi titok*, Magyar Nyelvi Szolgáltató Iroda, 2019./3 sz.

érdeksérelem a bizonyítási eszközök megítélése során „megakadályozza annak figyelembe vételét és az érdemi döntés meghozatalához való felhasználását.”²⁷

3.1.1. A jogszabályi háttér

Jogrendszerünkben elsődlegesen törvényi szinten rögzített a magántitok egyes válfajainak védelme. Tekintettel a titokvédelem komplex mivoltára, lehetetlen és célszerűtlen volna, ha a labirintus-szerű titokvédelem jogszabályi hátterét egyetlen joganyag foglalná össze. A különböző összetett, jogilag szabályozott viszonyokban, - mint például különböző munkaviszonyban, - meghatározott jogok és kötelezettségek érvényre juttatása megkövetelik a szabályozás strukturáltságát.

Ennek oka a vonatkozó jogszabályok eltérő szemszögéből mutatkozik, a különböző jogszabályok más módon, saját szempontjukból, saját szabályozási köre és koncepciója szerint közelítenek az adott jelenséghez, ezáltal hatékonyabban kezelik a felmerülő problémákat. Így megállapítható, hogy a sokrétű szabályozás elsősorban az adott jogszabályok eltérő rendeltetéséből fakad. Mindemelllett a titokvédelem egyetlen joganyagba sűrítése nem lenne tekintettel a titokfajták sajátosságaira és az azok köré épített szabályok képlékenységére sem.

3.1.2. Egyéb rendszabályok

A titokvédelem elsődleges alapjául szolgáló - polgári jog által szabályozott egyes magántitkok védelmére hivatott - törvények ismertetésével nem ér véget a titokvédelem lehetőségeinek tárháza. A titoktartási kötelezettség alapjául szolgáló forrás ugyanis nem minden esetben törvény²⁸, hanem megállapíthatja alacsonyabb szintű jogszabály is, például szakmai etikai kódex, a szakma egyéni iránymutatásai vagy az adott munkahely, szervezet szervezeti és működési szabályzata.

Az etikai kódex „*jogi szabályozásra épülő, azzal összhangban álló, de annál részletesebb kifejtésű, konkrét (nem általános) fogalmazású, a szemléletet és a gyakorlatot befolyásolni szándékozó, írásba foglalt és közzétett erkölcsi szabály és normagyűjtemény.*”²⁹ A jogszabályok erkölcsi normákkal és más magatartásszabályokkal való kiegészítése meghatározza azokat az irányelveket, értékeket, melyek definiálják az adott hivatás gyakorlása során tanúsítandó magatartásokat, megerősíti a belső értékrendet, tisztességes munkavégzésre ösztönöz, és kiküszöböli azokat a konfliktusokat, amelyek a szakma által megkövetelt viselkedés nem megfelelő tanúsításából származnak. Mindebből megállapítható, hogy az etikai kódexekben a titoktartási kötelezettség etikai alapokon nyugszik. Ezzel ellentétben a szakma egyéni iránymutatásai, illetve a szervezeti és működési szabályzat nem feltétlenül erkölcsi, etikai elvekkel itatják át a jogszabályi rendelkezéseket, hanem egyfajta „házirend” -ként értelmezhető belső jogi normák halmaza, melynek célja a jogszabályban foglalt jog által szabályozott magatartások, jogosítványok és kötelezettségek minél hatékonyabban érvényesülése. A titoktartási kötelezettséget megállapító munkahelyi szervezeti-működési szabályzat, vagy az adott szakma iránymutatásai, etikai kódexe és egyéb rendszabályai részletesebb tartalommal töltheti meg az adott jogszabályi rendelkezést, a jogsértés ezen szabályok megszegésével is bekövetkezhet.

²⁷ Kúria Büntető-Közigazgatási-Munkaügyi és Polgári Kollégiumai Joggyakorlat-Elemző Csoport: Összefoglaló vélemény: Az ítéleti bizonyosság elméleti és gyakorlati kérdései (99.)

²⁸ ARATÓ: i.m.

²⁹ BODNÁRNÉ Margit: Etikai kódex <https://slideplayer.hu/slide/1931599/> (letöltés ideje: 2023. 09. 12.)

3.1.3. Szerződési gyakorlat

A szerződési szabadság adta lehetőségeket kihasználva találkozhatunk titoktartási kötelezettséget előíró rendelkezésekkel az általános szerződési feltételekben, vállalkozási szerződésekben, együttműködési megállapodásokban és megbízási szerződésekben is. Ezek a szabályok bár a kógens törvényi rendelkezésekkel nem lehetnek ellentétesek, sajátosan állapíthatják meg az előírt kötelezettségek tartalmát. Ebben az esetben is szükséges azonban figyelembe venni a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény vonatkozó szakaszait³⁰ is.

Bizonyos pozíciók betöltéséhez kapcsolódó üzleti tevékenység folytatása esetén a titokvédelmet elviekben megalapozó eszméken és szabályokon túl a valós, felek között megvalósuló titoktartási nyilatkozat szövegezi le a konkrét kötelezettséget, melynek formai és tartalmi előírásoknak megfelelően kell a titokvédelem alapjául szolgálnia. Egy ilyen megállapodás kötése a felek számára bizalmi és biztonsági aggályok kiküszöbölésére, jogviták egyszerűbb megoldására vagy megelőzésére is alkalmas lehet³¹ azáltal, hogy pontosan lefekteti a felekre rótt titoktartási kötelezettség tartalmát és megállapítja a titokjogosult törvényi védelem alá eső jogosítványait. Negatív példája ennek az ún. Adidas-per kiindulópontja.³² *Oroszi László*, a váli focicsapat szakosztályvezetője kifejlesztette az irányítósávós futballcipőt, melyre európai és magyar szabadalmat is szerzett, azonban a szabadalom tárgyát, kialakítását, megtervezését részletesen bemutatta a martfői cipőgyárba ellátogató fejlesztési igazgatónak, aki az Adidas-nál dolgozott. A látogatás alkalmával a titokvédelmet teljesen mellőzték, titoktartási nyilatkozatot nem íratnak alá, majd az Adidas megtalálva a részt a szabadalmi bejegyzés pajzsán, lemásolta a futballcipőket, amelyeket aztán Adidas Predator és Adidas Predator Mania néven helyeztek forgalomba. Így a titoktartás nem megfelelő kezelése, a hiányos titokvédelem segített hozzá a szabadalombitorláshoz.

Mindebből úgy tűnik, a magántitok bizonyos fajtái és a mindennapi, illetve a jogi életben való megjelenésük a titoktartási kötelezettséget megállapító írott és íratlan szabályok színes skáláját hozta létre, mely az igazságosság és az erkölcs követelményeit is figyelembe véve teremti meg a jogvédelmet. Mindez nem véletlen, a változatos és speciális esetek a köteleességszegés megannyi lehetőségét kihasználva tehetnek tönkre karriereket vagy dönthetnek romba vállalkozásokat, így úgy gondolom, helye van minden olyan szabályozásnak, amely a titokvédelem jogalapját teszi lehetővé.

4. Titoktartási kötelezettség a mindennapjainkban – a jóslás és a szerencsejáték

A fentieket alátámasztó hétköznapi példákkal élve, manapság kifejezetten elterjedtek a jósök által nyújtott különböző szolgáltatások, akár személyesen, telefonon, az interneten vagy a televízióon keresztül. Tulajdonképpen a kommunikációs csatorna irreleváns is az információforgalom tekintetében, magával a jóslás alkalmával olyan bizalmas információk kerülhetnek felszínre, amelyek beletartozhatnak egyes titokkategóriákba. Egyrészt a szolgáltatást igénybe vevő oldalán megjelenhetnek a magántitkok kategóriájába tartozó

³⁰ 1996. évi LVII. törvény 43/B. §; 55/A. §; 55/B. §; 64/D. §; 65. §; 73/A. §; 80.§; 88/M. §; 88/N. §; 95/C. §

³¹ Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala: *Tájékoztató a titoktartási megállapodások tipikus tartalmi elemeiről, valamint az üzleti titok és a know-how jogi védelmére vonatkozó szabályokról*, <https://www.szttnh.gov.hu/hu/vallalkozoknak/tajekoztato-a-titoktartasi-megallapodasok-tipikus-tartalmi-elemeirol-valamint-az> (letöltés ideje: 2023. 08. 25)

³² Adidas-per: döntött a Kúria, Jogászvilág, 2017. június 1. <https://jogaszvilag.hu/cegyvilag/adidas-per-dontott-a-kuria/> (letöltés ideje: 2023. 11. 23.)

személyes információk, ezáltal a jósnak alkalmá nyílhat arra, hogy ezen információkkal tipikusan visszaéljen. Másrészt – a szolgáltatást nyújtó oldalán – a hivatásbeli titok mellett, felmerülhetnek valamilyen üzleti titkok is, amelynek nyilvánosságra hozatalával a szolgáltatót érheti vagyoni jellegű sérelem. Ezen jogsértések megakadályozására vált a titoktartási kötelezettség a jóskok tevékenységének is alapvető elemévé.

A jóskok tevékenysége során kezelt bizalmas információk védelméről és kezeléséről szóló iránymutatások elsősorban az *adatvédelmi tájékoztatókban, titoktartási nyilatkozatokban* és az *általános szerződési feltételekben* található. Ezen rendelkezéseknek az elfogadása kötelező a szolgáltatás igénybevételéhez, amely - összhangban a Polgári Törvénykönyv szabályaival - az egyedi szolgáltatási szerződés részévé válik.³³ Mindezek mellett a jognyilatkozatokban kiemelt figyelmet tulajdonítanak a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény és az általa elfogadott Etikai Kódexekben leírtak érvényesülésére is.³⁴ Másképpen járt el azonban a korábban AsztroShow nevet viselő televíziós jóslást szolgáltató műsor, amikor a Gazdasági és Versenyhivatal eljáró tanácsa 650.000 forint versenyfelügyeleti bírság megfizetésére kötelezte 2019-ben³⁵, ezzel végérvényesen derékba törve a jósműsort. A szolgáltatás 2020-ban AsztroKlub néven éledt újjá, melynek gyártója határozottan kijelentette, hogy „szakitott a korábbi jósműsor, az Asztro Show jogsértő gyakorlatával”.³⁶

Szintén a mindennapi élet példáinál maradva, a különböző szerencsejátékok – ez alatt érte a kaszinókat és a különböző fogadások megtételére szolgáló intézményi lehetőségeket, és ide nem érte a naturalis obligatióként megjelenő fogadásokat, szerencsejátékokat³⁷ – manapság egyre szélesebb körben elterjedtek. Fialokat és időseket egyaránt a rabjává tesz, ugyanis sokakat erre a magatartásra indít a mesés nyereség iránti vágy. A szerencsejátékok többsége mára már online felületeken is elérhető, nem mérsékelve ezzel a - szerencsejátékokra alapvetően is jellemző - nagy kockázatokat.

Szerencsejátékokkal foglalkozó gazdasági társaságok titoktartási nyilatkozat aláírására kötelezi a szelvények és sorsjegyek gyártását és szállítását végző partnereket együttműködésük keretein belül. Ebben kerülnek feltüntetésre a titoktartással kapcsolatos jogok és kötelezettségek, amelyek elsősorban az üzleti titokra és a más, bizalmas jellegű információkra terjednek ki. Ezeket a partner köteles titoktartás mellett kézhez venni és bizalmasan kezelni. Magatartása csak az együttműködés céljának elérése érdekében és az ahhoz szükséges mértékben igazolható. Mindemellett nem közölhet harmadik személy részére semmilyen felvilágosítást az együttműködés módjáról vagy annak körülményeiről. Ezen előírások a partnert mindaddig terhelik, amíg a titok köztudomásúvá nem válik, például lottó esetében, vagy pedig meghatározott személy előtt, például sorsjegy esetében. Minden olyan információt, amely az együttműködés befejeztével fennmarad, a felek által visszaszolgáltatandó vagy megsemmisítendő. A titoktartási nyilatkozat rendelkezéseinek megsértése komoly kártérítési és büntetőjogi felelősséget ró a jogsértőre, melyek a több millió forintig is terjedhetnek.³⁸

A *bet365* a világ egyik legjelentősebb online szereplője a szerencsejáték piacnak, fő profilja az online fogadásokon és kaszinójátékokon alapszik. Titoktartási nyilatkozatukban a

³³ AsztroKlub ÁSZF: A szerződés tárgya és létrejötte (letöltés ideje: 2023. 09. 01)

³⁴ AsztroKlub ÁSZF: A jogszabályoknak és az Etikai Kódex tiszteletben tartása (letöltés ideje: 2023. 09. 01)

³⁵ A Gazdasági és Versenyhivatal versenytanácsának határozata (Ügyszám: VJ/39/2019.)

³⁶ Dr. SZALAI Anita blogja (Szalai Legal, 2021. május 25.) <https://www.szalailegal.hu/blog/> (letöltés ideje: 2023. 09. 05.)

³⁷ Ptk. 6:121. § (1) bekezdés

³⁸ Szerencsejáték Zrt. Titoktartási nyilatkozat

https://bet.szerencsejatek.hu/cmsfiles/32/57/Titoktartasi_nyilatkozat_-_szelveny.pdf (letöltés ideje: 2023. 10. 23.)

bizalmasan kezelendő adatok védelmét elsősorban a tisztességes piaci magatartás követelménye állapítja meg, amely az adatok megfelelő védelem alatt állásáról és megfelelő célokra való felhasználásáról biztosítja a felhasználókat. Másodsorban a már sok foglalkozás esetében megjelent *jogos érdek fennállása* is meghatározza az adatkezelés mikéntjét. Ugyanakkor leszögezi, hogy estükben a jogos érdekből adódó adatkezelési vagy feldolgozási „kényszer” felülírhatja a felhasználó ez elleni kifogását. Az adattovábbítási kötelezettség kapcsán elmondható, a szerencsejáték során felmerülő adatok a szervezeten belül, valamint bűnüldöző, csalásokat megelőző hatóságokkal és más szervekkel megosztható, így korlátlan, abszolút titoktartás senkit nem kötelez.³⁹

5. A titoktartás jövője – záró gondolatok

A titokfajták kialakulása, rendszerezése, szabályainak megállapítása és annak a gyakorlatba való beültetése hosszas folyamat eredménye. Mindebben kiemelt szerepet játszik a társadalom morális átalakulása, a jogfejlődés, a technikai innovációk térnyerése, ismereteink folyamatos bővülése. Mára a modern, civilizált társadalmakban már semmi nem állhatja útját a jog – tulajdonképpen bármely területének - gyors fejlődésnek. Emiatt nehéz felvenni a ritmust a jövő újdonságaival, mint akár a mesterséges intelligencia egyre jelentősebb előrelépéseivel. Ugyanis sokat hallunk arról, hogy ezek, az emberek által kreált, intelligens rendszerek hogyan vehetnék át bizonyos foglalkozások gyakorlását. Ugyanakkor, hogy hogyan fognak alkalmazkodni a titoktartás követelményéhez, vagy hogy egyáltalán alkalmasak-e titoktartásra, az ma még csak a jövő rejtélye.

Bárhogy is alakul a személyiségi jogok védelme és az azzal kapcsolatos titoktartás, a bizalmas információk törvényi védelme a jövőben, és bármilyen befolyásoló tényezők lesznek hatással a titoktartás hazai-, illetve európai uniós szabályozására, a titoknak minősülő információk védelmére mindig lesz igénye mind az egyénnek, mind az egész társadalomnak. A titok jogi védelme ugyanis az ember legmélyebb, belső lelki világából fakadó igény jogszabályi szintre emelése. A titok védelme és az ember személyisége tehát érthető és természetesen összefonódó jelenségek, amelyek a személyiségi jogok deklarációjában nyernek teret. Ennek miérettje Solyom László szavai adhatunk megfelelő választ: „*A személyiségi jog természetesen az egyén helyzetének csupán egyik meghatározója, de éppen azon a legfontosabb területen, amely a konkrét személy autonóm egyént közvetlenül érinti. (...) A személyiség nincs a jogba bezárva.*”⁴⁰

³⁹ bet365 Titoktartási nyilatkozata, <https://help.bet365.ee/hu/privacy-policy?prd=11> (letöltés ideje: 2023. 11. 03.)

⁴⁰ SÓLYOM László: A személyiségi jogok elmélete, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1983.